

***Zsidó szimbólumok grafikai megjelenítése a
Páva utcai zsinagóga emblémáján keresztül***

Szerző:

Kovács Tamás László

Oktatási intézmény, szak:

Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem (OR-ZSE), judaisztika alapszak (BA)

Konzulens:

Dr. Lichtmann Tamás egyetemi tanár

Pályamunka címe:

Zsidó szimbólumok grafikai megjelenítése a Páva utcai zsinagóga emblémáján keresztül

Mottó: ...A VILÁG ZSIDÓSÁGÁT A TANULÁS ÉS A KÖZÖS IMA KÖTI ÖSSZE...

A budapesti Páva utcai zsinagóga történetéről Dr. Gádor György, a zsidó hitközség elnöke így mesél a Ferencvárosi Kalendárium 2012- című kiadványában.

„Veáhávtó Löréechó Kómajchó – Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”

„A mi kis zsinagógánk megbúvik a Holokauszt Emlékközpont sarkában. Kicsi a templomkörzet is. A nagyok mellett jól kell dolgoznunk, hogy sokan kis helyen is elférjünk.

A régi nagy zsinagógán kívül minden eltűnt innen a Páva utcából, és lett helyette egy különleges nívódíjas épület, az Emlékközpont, szakmai programok, nemzetközi hírnév, rengeteg zsidó és nem zsidó látogató, és az igaz nemes ügy, amit az emlékhely jelképez.

Azért a sarokban mi is ott vagyunk, a túlélők leszármazottai. Mi visszük tovább a zsidó életet. Jött a dózer és kisimította a ráncos öreg házat, ami sokáig adott otthont a hitközségnek.

Törtek az el nem vitt tányérok, recsegték a zongorára emlékező parkettalécék a díszteremből, eltemették a régi könyveket, szemétdombra kerültek az évtizeden keresztül rakosgatott iratok. Eltűntek az ismerős sarkok, amik éppúgy látták a sárgacsillagos fiatalokat, mint rendszerváltozás után azokat, akik péntekenként a Sommerbe, egy ifjúsági szervezet rendezvényeire jöttek felfedezni a zsidóságukat és bulizni - kakaóért, kalácsért, jó társaságért.

Nálunk nincs százéves hangulat, hogy ez a padló a nagyapám alatt is nyikorgott, és a padon, a kis réztáblán az ő nevét olvasod. Nem felejtjük el őket. Azonban nem kell attól félnünk, hogy ránk dől a

ház, beázik a tető, potyog a vakolat. Ez fontos, és másoktól pozitívan megkülönböztető tény. Imaházunk hangulatában sokkal közelebb áll a jeruzsálemi Yad Vashem modern múzeumi zsinagógájához, mint bármelyik magyarországi zsinagógához. Mégis ez a Bét HaKneszet, a Gyülekezet Háza.

Hitköztségünk a Ferencváros szerves részét alkotja régóta. Az első ismert állandó imaház a kerületben 1872-ben a Soroksári út 33. szám alatt nyílt meg, és 1907-ig működött ugyanazon a helyen. Az évek során több másikat is alapítottak hittestvéreink. Egyleti imahely alakult a Márton utcában 1900-ban, 1907-ben a Ráday utca 31-ben. 1909-ben a Lónyay utca 25-ben avattak imaházat. 1911-ben már a Ráday utca 11-13. szám alatt is működött imahely. A Ferencvárosi Imaház Egyesület a Tompa u. 2. szám alatt ortodox Talmud- Tóra iskolát tartott fenn. A templom a Tompa u. 14./A. számú házban működött. A Koma Egyletnek a Lónyay utca 35. szám alatt volt imaháza. A Soroksári út 11-13., illetve a 25. szám alatt is létesültek imatermek. A külső körzet temploma a Soroksári út 37. számú ház udvari épületében volt.

Ferencváros nagyszámú zsidósága a kisebb, bérelt imahelyek helyett már 1910. körül tervezte egy új, nagyobb zsinagóga felépítését. A Páva u. 39. számú saroktelket 1909-ben a hitközösséghez tartozó Braun Géza gyáros ajánlotta fel a helyi közösség előljáróságának. 1910. Pészachján már istentiszteletet is tartottak itt. Ekkoriban 205 férfi, és 160 női férőhellyel rendelkezett, az akkor még meglévő épület. Az első világháború megakadályozta az építkezést, amihez végül Baumhorn Lipót tervei szerint kezdtek hozzá 1923-ban. A zsinagógát rendhagyó módon helyezték el: bejárata a belső udvarra nyílik, az épület észak-déli irányú tengelye pedig a telek széleihez képest ferde, azokkal 45 fokos szöget zár be. A zsinagógák tengelye általában kelet-nyugati irányú, a hívek kelet felé, a frigyszekrény felé fordulva imádkoznak. A most működő imaházunk követi a nagy zsinagóga tájolását, a frigyszekrény jó irányba néz, azonban ugyancsak rendhagyóan a bejárat nem a Tóraszekrénnel szemben, hanem mellette – mögötte nyílik.

A templomot a kerületi hívek adományaiból építették fel. A Baumhorn Lipót által tervezett Zsinagógát 1924. január 6. napján szentelték fel, azóta folyamatos a hitélet, rendszeresek az istentiszteletek, a tanítás és a Tóra tanulása. A II. világháború alatt a kerületben élők sorsa nem sokban különbözött a más kerületekben élőkétől. Több csillagos házat is kijelöltek, ebben a zsinagógában is internáló tábor működött. Nem maradt olyan család, akiket ne értek volna veszteségek.”¹

1. Ferencvárosi Kalendárium 2012.71-75.old¹ <http://fk.uw.hu/>

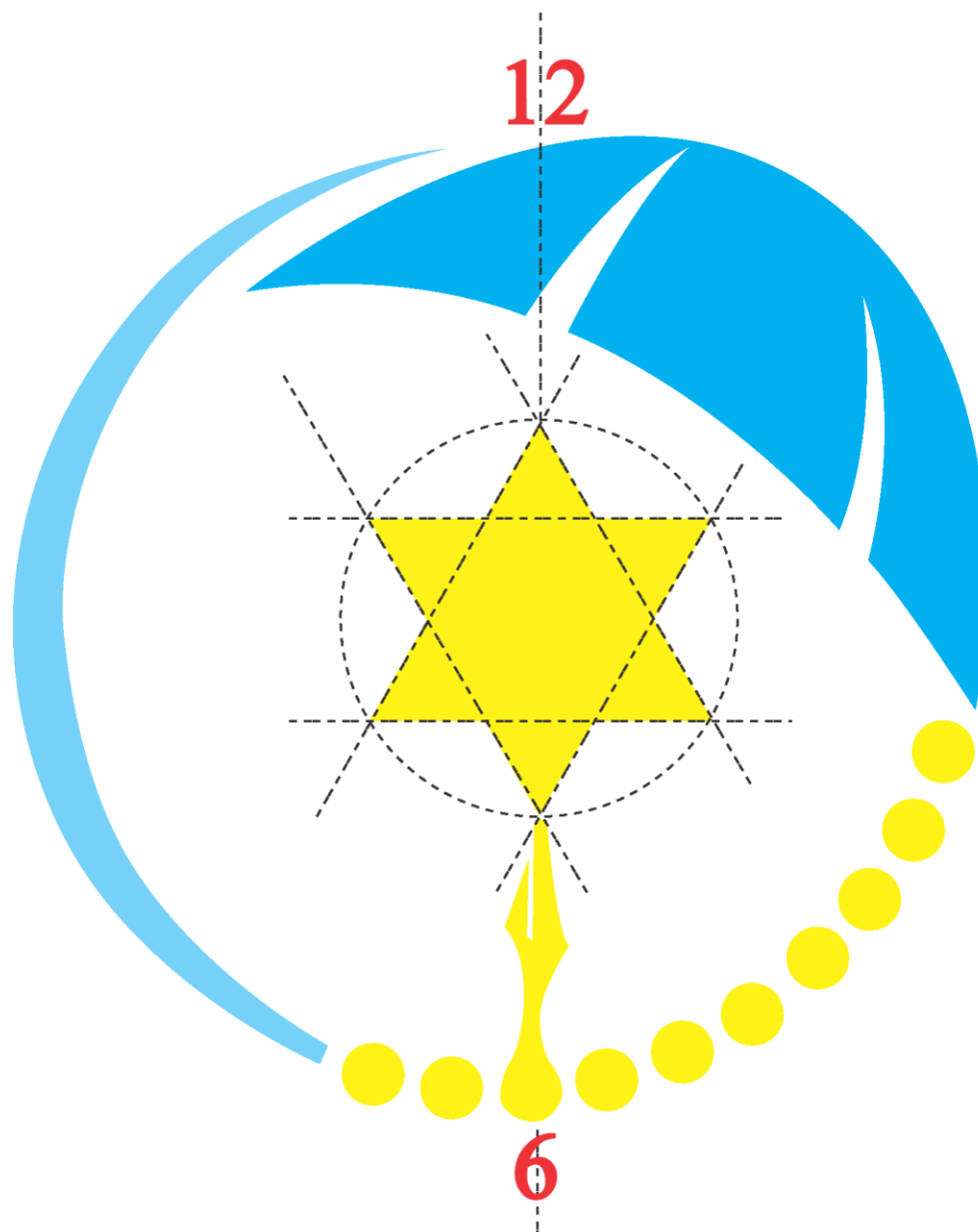
20 éve élek a Ferencvárosban. Egyik szeretett hittestvérem felkért, hogy készítsek egy emblémát zsinagógánknak, ami a grafika eszközeivel mesél rólunk és a zsidóságról. Túlmenően azon, hogy a feladat nagy örömet okozott, hatalmas megtiszteltetésnek és felelősségnek éreztem a szimbólumok felfejtését és összetömörítését. A számok világa régóta érdekelt, amit próbálok grafikáimba és szobraimba is beépíteni. Korábban különböző emblémákat, logókat terveztem hosszú időn keresztül, ott is fontos volt a lehető legegyszerűbb, legkifejezőbb grafikai elemek alkalmazása a könnyű, pontos, gyors megértés miatt. Természetesen akkor jó egy embléma, ha az több rétegben egyre mélyebben felfejthető szimbólumokat tartalmaz. Tervezési szempontjaimat próbáltam úgy összeállítani, hogy az embléma tükrözze a következő gondolatokat:

- A közösség központja a zsinagóga, összetartozásunk helye, szimbóluma;
- a fény tartalma és annak ereje;
- folytonosság,
- hagyomány,
- időtlenség,
- identitás tudatunk és történetiségünk;
- a tudás, az összefüggések kutatása,
- tanulás,
- kérdések feltétele,
- a Tórában (Mózes öt könyve) szereplő és a témakörhöz kapcsolódó idézetek fontossága, hagyományőrző szerepe.

A grafikai elemek egységei, szimbólumaink alapján:

1. Hold, az újhold jelentősége,
2. Dávid csillag;
3. Kipa (zsidó férfiak fejfedője);
4. Jád (a Tóra szövegét mutató kéz);
5. a tízes szám;
6. színek.

בית אלהו

pavazsinagoga.hu
1094 Budapest, Páva utca 39.

1. Hold, az újhold jelentősége

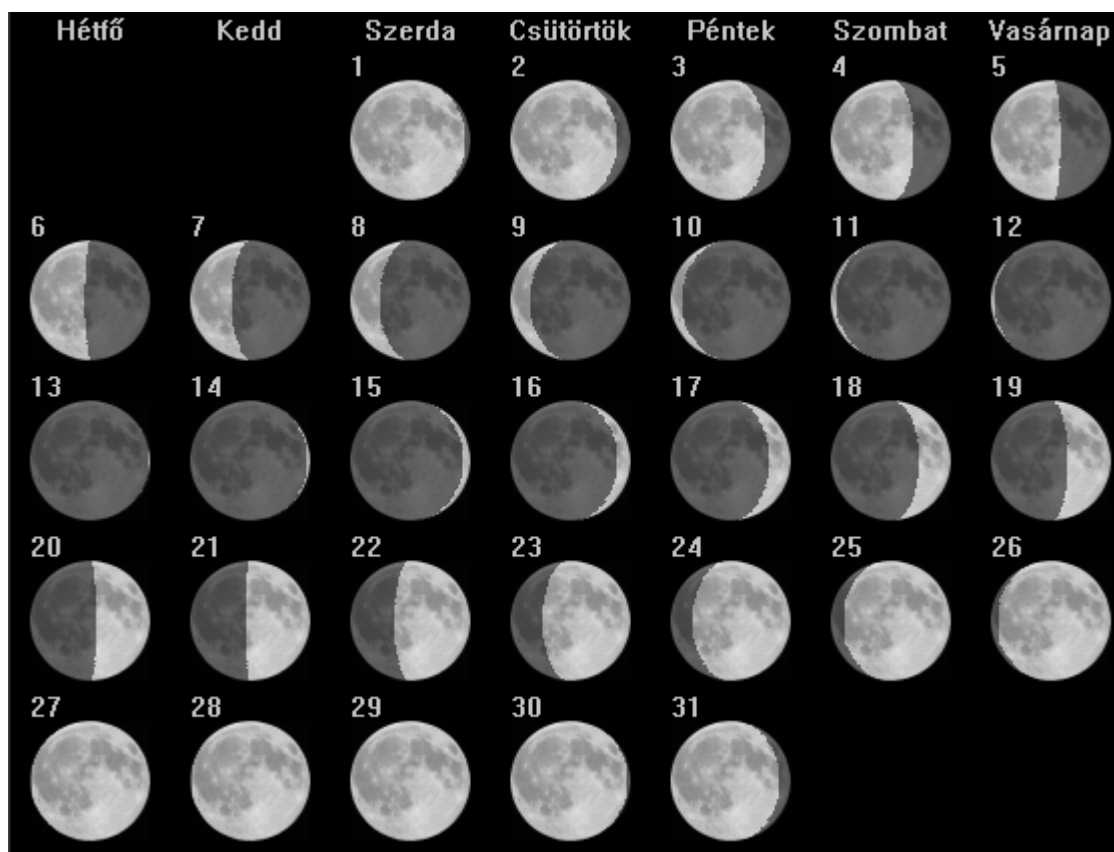
Újhold napjai (Ros Chodes)

- „Ros Chodes jelentése: hónap feje.
- Van egy és kettő napos Ros Chodes:
 - o egy napos, ha 29 napból áll a hónap, akkor az újhold első napja az ünnepnap,
 - o kettő napos, ha 30 napból áll a hónap, akkor az elmúlt hónap utolsó és az új hónap első napja is ünnepnap.
- A bibliai időkben esetről-esetre, szemlátomás alapján állapították meg az újhold napjait, amit ünnepélyesen sóvárfúvással² hirdettek ki.
- II. Hilél a vallási törvényszék vezetője a bizonytalanságok elkerülésének érdekében megalkotta a luáchet, a zsidó naptárt. (bővebben a mellékletben) A luáchet segítségével meg lehet tudni, hogy mikor 30 és mikor 29 napos egy hónap, vagyis mikor kettő és mikor egy napos a Ros Chodes.
- A megelőző szombaton az előimádkozó (sliáchet), kezében a Tórával a közönség felé fordulva bejelenti az újholdat.

² A legősibb zsidó hangszer, levágott hegyű, megtisztított kosszarv „...a hagyomány szerint az első sófár annak a kosnak a szarvából készült, amelyet Ábrahám ősapánk áldozott fel fia, Izsák helyett...” Raj Tamás 1000 + 1 JIDDIS SZÓ Makkabi Kiadó 1999 (részletesebben, a mellékletben)

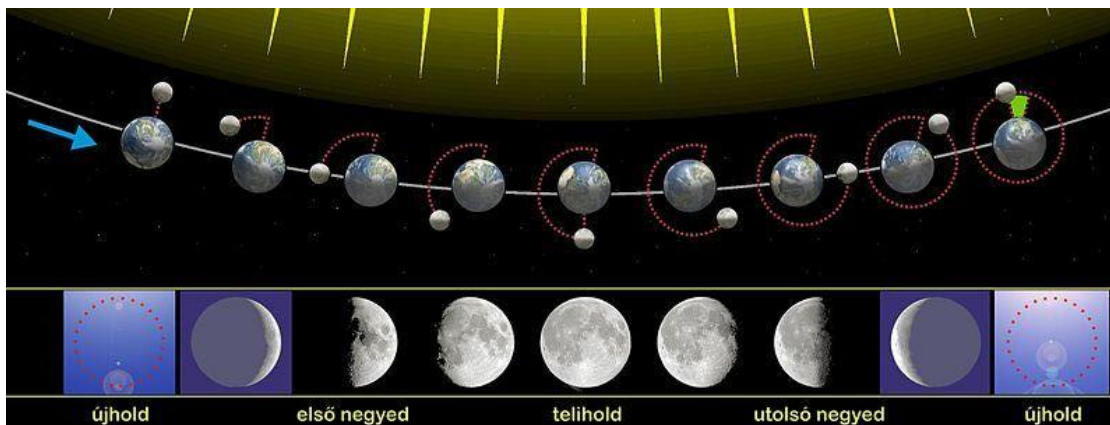
- Az újhold napját rendszeren a kis Jom Kipur³ (Jom Kipur Kátán) előzi meg, majd a hónap közepén a Hold megszentelése (kidus leváná) teszi teljessé.
- A hónap első napjának megünneplését a Tóra írja elő és megparancsolja külön áldozat bemutatását is.
- A bibliai időkben ez a nap munkaszüneti nap volt (Ámosz könyvének tanúsága szerint).
- Szíván⁴ hó újholdjakor érkeztek ki Egyiptomból a zsidók a Szináj-hegyhez, ahol megkötötték a szövetség a zsidók és az Ő-való között.
- Niszan hónap újholdjakor állították fel a pusztai Szentélyt a Tórában olvashatók szerint.
- Ádár hónap újholdjakor ún. Ádár táblát szokás a falra akasztani a következő felirattal: “Ádár érkezével sokasodik az öröm”
- Újhold napján nem szabad böjtölni és gyászbeszédet mondani az előírások szerint.
- Többletimákat mondunk 12 kívánságunkkal (szökőévben 13-mal)”(Dr.Oláh János)
- Az Újhold kialakulásának fázisai

[Http://judaisztikaportal.blogspot.hu/2009/10/ujhold-napjai-ros-hodes_06.html](http://judaisztikaportal.blogspot.hu/2009/10/ujhold-napjai-ros-hodes_06.html)

³ Jom Kipur (Engesztelő Nap Tisri hó 10. Napja)

⁴ A zsidó hónapok felsorolása: Ősz – Tisri, Hesván, Kiszlév , Tél – Tévét, Svát, Ádár, Tavasz – Niszan, Ijjár, Szíván, Nyár – Támuz, Áv, Elul.

Az Újhold és kialakulásának fázisai

[Http://judaisztikaportal.blogspot.hu/2009/10/ujhold-napjai-ros-hodes_06.html](http://judaisztikaportal.blogspot.hu/2009/10/ujhold-napjai-ros-hodes_06.html)

- ... És a Teremtő megalkotta a két nagy világítót... (Mózes I. 14-19, a teremtés negyedik napja).

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים הָיָה יָמָא רָרָת הַגִּדִּל לַיָּם

- Luniszoláris időszámítás biztosítja, hogy a napév és holdév közötti különbség kiegyenlítődjék. Ezzel azt érzük el, hogy a zsidó ünnepek mindig ugyanabban az évszakban vannak.

Az Újholdról való megemlékezés:

- o Mózes II. könyve (12,2) nem említi az Újholdat, csak annyit mond, hogy ez a hónap legyen az első, de ebből logikailag már következik, hogy ezek szerint a hónapokat számolni kell. A Talmudtól kezdve az összes nagyobb micvákat ⁵összegyűjtő rabbi innen eredezteti az Újhold ünneplését. Érdekes lehet még, hogy ez az első micva, melyet a zsidók népként kapnak meg, olyannyira, hogy Rási, a híres kommentátor, már a Tóra első szavánál felteszi a kérdést, hogy miért a teremtéssel kezdődik, miért nem a mi mondatunkkal (12,2 "háchodes háze láchem")?

A fény behozatala és a gyertyagyújtás női kötelessége: A gyertyagyújtás rabbinikus parancsolat, így a Tórában nem szerepel. Rási ⁶viszont említi Izsák és Rebeka kapcsán, amikor arról van szó, hogy "Izsák megvigasztalódott anyja halála után", hogy ez azt jelenti, hogy a sábeszi gyertyák egész héten égtek, amíg Sára élt, és Rebeka érkezésétől ismét megtörtént ez a csoda.

- A fényt a Tóra sugározza ki ránk. Életünk folyamatos tanulás, a könyv népének is mondanak minket.

Tóraolvasás kötelezettsége (Mózes V. 31,10-11): „Amikor egész Izrael jön, hogy lássa az

⁵ Micvák vallásos jócselekedetek ...” Raj Tamás 1000 + 1 JIDDIS SZÓ Makkabi Kiadó 193-194.old. 1999 (részletesebben, a mellékletben)

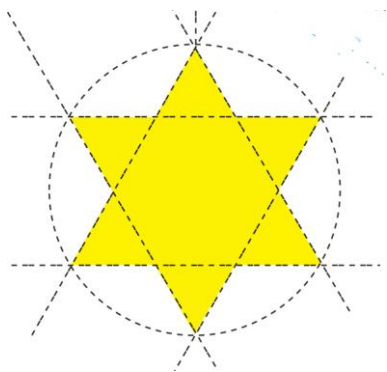
⁶ Rabbi Slomo Jicháki, (1040-1105, Troyes, Franciaország), középkori biblia- és Talmud magyarázó.

- Ö-való I-tenedet, a helyen, amit kiválaszt, olvassák fel ezt a Tórát, egész Izraelnek, a fülük hallatára."

בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פָּנַי יְהוָה אֵל הַיּוֹד
בְּחֻקֵּי אֱשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל
יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵי יְהוָה

„...A” Rendezett idő” teremtetési ajándék...”⁷

2. A Dávid-csillag

„Ugyancsak közsismert, ősi zsidó szimbólum: két egymásba fordított, egyenlőszárú háromszög. Első régészeti felbukkanása Szidonból (a mai Libanon területéről), az időszámításunk előtti 7. századból való. Egy szidoni zsidó, Ben Aszajáhu sírkövén tűnik fel ez a jelkép, amely azután az észak-izraeli Kfar Náhum (Capernaum) zsinagógájának frízén is előfordul (200 körül).

Európában az első említés a hatágú csillagról, mint a zsidóság szimbólumáról, érdekes módon a magyar történelemhez fűződik. Egy korabeli forrás szerint Mátyás király és Beatrix 1476-ban lezajlott esküvői menetében a zsidók is ünnepélyesen felvonultak. Buda várának bejáratánál „a zsidók élén agg előljárójuk ment, lóháton, kivont karddal, azon kosár függött, amelyben tíz font ezüst volt. Mellette fia, szintén lóháton, karddal és ezüst kosárral. Utánuk jött huszonnégy lovas, mindnyájan bíbor díszruhában, kalapjukon három szál strucctollal”. Az ünneplő zsidó csoport - így jegyzi fel a krónikás – „boszorkánylábbal”, valójában Dávid-csillaggal díszített zászlóval jelent meg az esküvői menetben.

Az 1964-ben, a budai Várban, a Táncsics Mihály utca 26-ban feltárt szefárd (a korabeli feljegyzések szerint szír) zsinagóga bejárata fölötti boltíven szintén találunk hatágú csillagot. (Ez a zsinagóga az XVI. század végén keletkezett, és a középkori budai nagyzsinagógával együtt, 1686-ban rombolták le.) Itt vörös festéssel formált Dávid-csillagot láthatunk, körülötte Áron főpapi áldásának kabbalista módon írt héber szövegével.

Jelképünk héber neve (Magén Dávid) Dávid pajzsára utal: a zsidó hagyomány szerint ugyanis az időszámításunk előtt 1000 körül élt Dávid király katonái ilyen alakú pajzsot viseltek, vagy ezt a jelet

⁷ Fekete László Főkantör Dohány utcai Zsinagóga (Liturgia tanár)

vésték pajzsaira, hogy pikkelyes páncélzatuk ellenére felismerjék egymást. A valóságban azonban a jelkép még ennél is ősbibb eredetű. Egyes ókori keleti népeknél ugyanis a két egyenlőszárú háromszög az ég és a föld, vagy a férfi és a nő békés, harmonikus egymásra találását szimbolizálja. A zsidóság ezt az ősi jelképet vallásos tartalommal, három-három fontos eszme hirdetésével is egybekötötte.

A Talmudban olvassuk az igazságos Simon tanítását: "Három alapelven nyugszik az erkölcsi világrend: a Tórán, az istenszolgálaton és a szeretet gyakorlásán." Ezek az ember kötelességei, ezt jelenti a csillag felfelé nyúló háromszöge. Egy másik, minden bizonnyal ugyancsak az igazságos Simonnak tulajdonítható mondás szerint viszont három dolgon áll a világ, „a természettörvényen, az igazságon és a békén”. Ezek mind Istentől függő eszmék, ezeket szimbolizálja a lefelé forduló háromszög. S valóban, ha a törvény és a Tóra, a szolgálat és az igazság, a béke és a szeretet gyakorlása találkozik, akkor mindig harmónia valósul meg a világban.

A kabbala szerint a Dávid-csillag hat ága és a hozzájuk tartozó hat kis háromszög megfelel a világ hat irányának, amelyről már korábban szöltünk. A csillag közepén levő hatszög pedig - akárcsak a menóra⁸ középső szára - a világ középpontját jelentő Istent szimbolizálja. Ezért szokás a Dávid-pajzs hatbetűs héber nevét a hat kis háromszögben elhelyezni.

Nehéz lenne felsorolni, milyen sokféle kegytárgyon szerepel, szerepelhet a Dávid-csillag (tudományos névvel a hexagramma). Vannak például olyan széder-tálak,⁹ amelyeken csupán a Magén Dávid jelzi használati szerepét. (Olykor a csillag hat kis háromszögébe kell helyezni az ünnep jelképes ételeit.) Érdekes azonban, hogy Magyarországon teljesen profán témákban is találkozhatunk a Dávid-csillaggal, így sörös- és szódásüvegeken, vagy téglákon is. A serfőző, vagy a téglagyártó nyilván így akarta kifejezésre juttatni zsidó származását. Ezeknek a sajátos tárgyaknak is vannak szakavatott gyűjtői.

Aranyból-ezüstből készült Dávid-csillagot és a korábban tárgyalt menórát sokan nyakláncként, karkötőként viselnek, s ezek a jelek régi pecsétnyomókon, amuletteken, medálokon is előfordulnak. Persze, vigyáznunk kell, hiszen a hatágú csillag, mint említettük, olykor más kultúrákban is felbukkan, sőt, egyszerű díszítő elem is lehet.”

(Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.)

⁸ ...”A legősibb zsidó szimbólum kétségtelenül a hétágú gyertyatartó, a *menóra* (Ez a szó héberül egyszerűen lámpást jelent.) Párhuzamosan fölfelé ívelő fához hasonlít, amelynek ágai kétoldalt ölelik át a törzsből egyenesen felfelé ívelő főágat.”(bővebben a mellékletben)

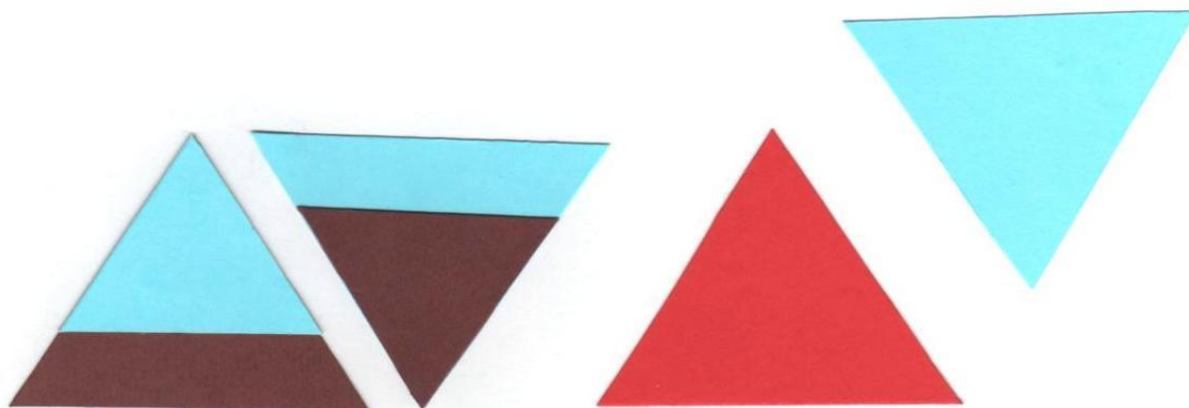
⁹ „ A széder (a héber szó magyar jelentése: rend) meghatározott rend szerint zajló ünnepi vacsora keretében elmondott elbeszélés (héberül: Haggada) az egyiptomi szolgaságból való csodálatos szabadulás történetéről. ”(bővebben a mellékletben)

Ég

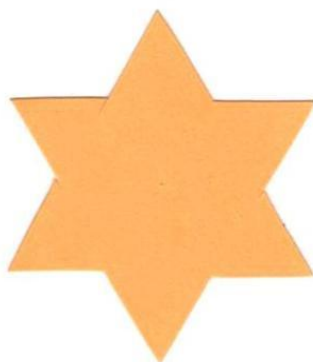
Föld

Tűz

Víz

Világegyetem

A Dávid csillag szimbolizálja a világunkat felépítő négy alapelemet.

- Ég - Föld – Tűz – Víz = a mi Világegyetemünk

3. Kipa

„A talán legjellegzetesebb zsidó viselet, a vallásosabb zsidó férfiak által viselt sapka, a Kipa vagy kapedli. (Ez az utóbbi jiddis szó voltaképpen a német Kappe = sapka becézett változata.) A modernebb zsidók (és persze az antiszemiták) sábeszdeklinek (szombati fejfedőnek) gúnyolták, holott a hagyomány szerint állandóan viselni kell. (Ha lehet, éppen ezért zsidó körökben kerüljük ezt a kifejezést!) Régebben még külön, fekete színű (olykor sötétebb árnyalatú, de szép, színes) hálósapkát is hordtak, hogy éjjel se legyen fedetlen a fejük.

Noha jellegzetesen zsidó ruhadarabnak véljük, a Tóra (Mózes öt könyve) semmiféle előírást nem tartalmaz rá vonatkozóan. Így a sapka viselése nem vallási előírás, csupán népszokás.

Héberül a kapedlit kipának mondjuk, amely szó kupolát, égboltozatot is jelent. Amikor a sapkát fejünkre borítjuk, úgy érezzük, a Mindenható ege borul fölénk, védelmet és lelki biztonságot nyújtva nekünk. A Véges és a Végtelen találkozik e mozdulatban. Egyesek a Bibliában vélik felfedezni a népviselet forrását: a főpapi ruházat leírásakor Mózes süveg viselését rendeli el a főpap számára. Márpedig - és különösen a jeruzsálemi Szentély pusztulása óta - a saját otthonában, a saját asztalánál minden egyes zsidó maga legyen a család főpapja, asztala pedig a Szentély oltára. Ezért aztán - hangoztatják - sapka is legyen a fején...

Valójában azonban a sapka viselése ősi zsidó (és általában közel-keleti) népszokás. A régiek úgy vélték, ha fedetlen fővel jelennek meg valahol, az valamiféle meztelenségnek számít, amit illetlenségnek tartottak. Persze őseink ennél szigorúbban ragaszkodtak a kipához, aminek sajátos történelmi oka van. A régi rómaiak ugyanis megtiltották rabszolgáiknak a főfödő használatát. A szolga az úr előtt csak fedetlen fővel jelenhetett meg, s a földig kellett hajolnia. (Érdekes, hogy a római eredetű keresztény egyházakban is hasonló módon kell templomba lépni, vagy ahogy mondják, "az Úr elé járulni".) Ezzel szemben őseink úgy vélték: legalább templomaikban és otthonaikban maradjanak szabad emberek, hadd viseljenek sapkát, a fejünk felett. Így lett a kipá, ez az egyszerű ruhadarab, a szabadság szimbóluma.

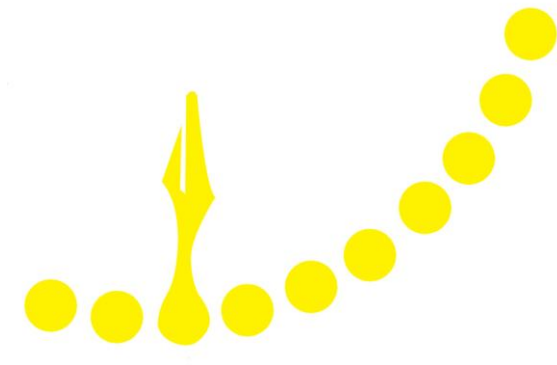
Amíg a férfiak sapkát, kalapot, addig a vallásos zsidó nők kendőt viselnek. (Ez azonban csak férjezett nők számára kötelező, a hajadon lányok hajadonfőtt maradnak! Nekik ugyanis még nem kötötték be a fejüket.) A sapka és a kendő színe is árulkodó lehet: a vallásosabbak feketét, a modernebbek színes, virágos kendőt, színekben pompázó, horgolt kis sapkát viselnek, nagyünnepen és széder este (erről még szólunk) arany- vagy ezüstszállal díszített sapka és kendő dukál. Érdekes, hogy a legszebb, arannyal hímzett ünnepi fejkendők (jiddisül sábesztichl - szombati kendő) éppen a modernebb felfogású német zsidók közt keletkeztek a 19. század során. (A gazdagon díszített mennyasszonyi csillagkendőről majd később szólunk.)”

(Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.)

- „A véges és a végtelen találkozik.”
- Négy cikkelyből áll, ami a világtájakat jelképezi.
- A grafikán csak három cikkelyt látunk, mert a az ember éleslátószöge kb.,120 fok. Az alázat, az Ö.- valóhoz mért tökéletlenségünket jelzi.

4. Jád - Tóramutató kéz

- Grafikai egységként a gyertya, a fény felé mutató kanóc.
- A pontosságot, a tévedések elkerülését szimbolizálja.
- Az óramutató hatos helyén áll, ami visszaatal az Ö-való és a Dávid csillag összefüggéseire.
- Felezi a folytonos időt, nappalra és éjszakára
- Szimbolizálja a Szombat bejövetelét és a gyertyagyújtás idejét.
- Ha ráhunyorítunk a gyertya lángjára, előhossa a Dávid csillag sugárzását, mintha a mindent látó szem írisze lenne.

5. A tíz jelentőségéről

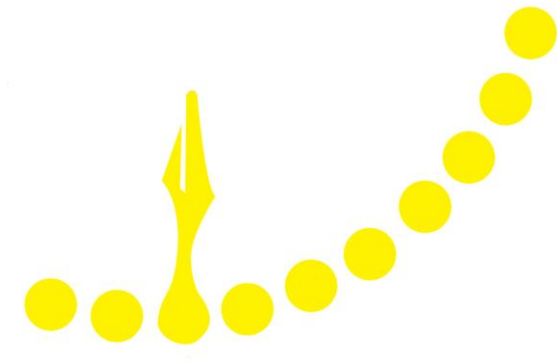
Az embléma 10 pontban megjelenő (lánc) grafikai eleme utal a " hagyomány láncolatára

("sálselet hámászorá"): " , és a 10 jelentését is ábrázolja.

- A Pirké Ávot (Misna Ávot traktátusa, de az imakönyvekben is megtalálható a szombat délutáni ima után) 1. fejezetének 1. Misnája írja le a hagyomány láncolatát.
- "Mózes Tórát kapott a Szináj hegyén, és átadta Jehosuának", stb.

Az Omerszámlálás

A pontok emlékeztetnek minket erre.

"Számoljátok a szombatra következő naptól [utalás Peszách első napjára], tehát attól a naptól, amelyen elhozzátok a felmutatásra szánt kévét, hét teljes hetet. Ötven napot számoljátok a hetedik szombat utáni napig..."

(Mózes III. 23:15-16.)

"...ünnepi szent gyülekezés lesz [Savuot ünnepe], ne végezzetek semmilyen, foglalkozáshoz tartozó munkát. Örök rendelkezés legyen ez... Nemzedékről nemzedékre."

(Mózes III. 23:21.)

„Peszách második estéjétől kezdve vallási előírás hét teljes héten át – negyvenkilenc napig – minden este számlálni a napokat. Az ötvenedik nap Savuot ünnepe. A szó jelentése "hetek", ami a számlálás héthetes időszakára utal. Szokták "pünkösdeknek" is nevezni, ami a görög "pentakoszta" szóból származik, és azt jelenti: "ötvenedik (nap)".

A számlálás célja az, hogy Peszách ünnepét összekössük Savuot ünnepével, és tudatosítsuk, hogy a szolgaságtól való megszabadulás, a politikai szabadság nem lehet teljes, ha nem a szellem határai között, fegyelemben és kötelességteljesítésben csúcsosodik ki. Ezt képviseli Savuot ünnepe,¹⁰ amelyet a Tízparancsolat átadásának, Isten Izrael előtt való megnyilatkozásának és a Tóra átvételének szentelünk.

A számlálás kezdete arra a napra – Peszách második napjára – esik, amelyen egy bizonyos mennyiségű (omernyi) árpát le kellett aratni, és áldozatként a Templomba vinni, az egész időszak Szfíráat Háomer, "az omer számlálása" néven vált ismertté. Röviden csak szfíranak, "számlálásnak" nevezik.

¹⁰ a Tóraadás ünnepe .A Szináj hegyi Kinyilatkoztatás ünnepe.

Maga a számlálás egyszerű. Esténként először elmondjuk a következő áldást:

Báruch Átá Ádonáj Elohénu Melech HáOlám áser kidsánu bömicvotáv vöcivánu ál szfirát háomer.

"Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Ura, ki megszentelt minket parancsolataival, s meghagyta nekünk az omer számlálását!"

Ezután megemlíti a nap számát, majd az eltelt hetek és napok számát.

Például:

Ma van az omer ötödik napja.

Ma a tizennegyedik nap van, amely az omer második hete.

Ma a harmincadik nap van, az omer negyedik hete és második napja. Ld. Sámuel imája 120. old.

Aki elfelejti az esti számolást, az a következő napon pótolhatja, de áldásmondás nélkül. A további napokon folytathatja az áldással együtt a számlálást.

Ha egy egész napot – esetleg többet is – kihagyunk, az időszak végéig áldásmondás nélkül kell számolnunk. (A zsinagógában elég "Ámen!- t" mondanunk a felolvasó által mondott áldásra.)

Ha naplementéig nem számoltunk omert, és valaki megkérdezné: "Hányadik napja is van az omernak?", ne válaszoljunk a nap számával, mert ez által áldásmondás nélkül számolunk, hiszen az áldást mindig a tevékenység előtt kell elmondani. Az ilyen kérdésre közvetett módon válaszoljunk, például az előző nap számáról világosítsuk fel az érdeklődőt.

Pénteken este a zsinagógában a kidus után kell az omert számolni, szombaton pedig a hávdálá¹¹ előtt. Ennek az az oka, hogy igyekeznünk kell minél előbb megszentelni a szombatot, és minél későbbre halasztani a búcsút, még ha csak percekről van is szó.

A szfirá¹² idején harminchárom napon keresztül pusztított a pestis rabbi Ákivá¹³ több ezer tanítványa között.

Azóta a szfirá alatt harminchárom napig részleges gyászidő van. Nem tartanak esküvőt, nem vágatnak haját, tilos táncolni és muzsikálni. Ezek a korlátozások azonban nem érvényesek Lág BáOmerkör – az omer harmincharmadik napján.

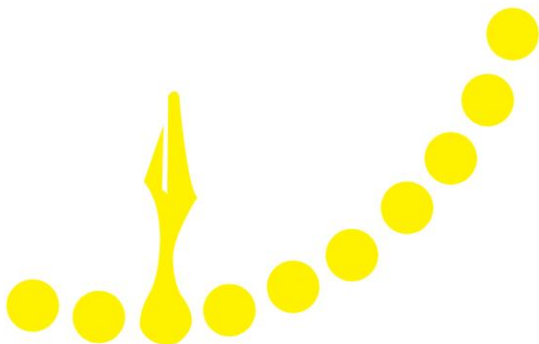
Miután a Bölcsek véleménye eltér abban, hogy a szfirá negyvenkilenc napjából pontosan melyik harminchárom napra kell esnie a részleges gyásznak, a különböző közösségek különböző szokásokat

¹¹ Hávdálá: szombatbúcsúztató szertartás.

¹² Szfirá: az Omerszámlálás időszaka, mely a bibliai Peszách ünnepétől Savuot ünnepéig tartó negyven nap, forrása: Mózes 3., 23:15-16.

¹³ Rabbi Ákivá ben Joszéf (kb. i.sz. 40-137), az ún. tannaita kor egyik legnagyobb rabbija, a Szentföldön élt.

alakítottak ki. Természetesen, ha egy településen több közösség van, a helyi vallási vezetőség döntése alapján azonos időben tartják a gyászt.” (Dr.Oláh János)

Születéstől, Ábrahám szövetségétől, az ünnepeinken át a halálig végigkísér ez a szám:

- A tízparancsolat (a mellékletben bővebben)
 - Az emblémában 10 egyforma ponttal szimbolizáltam a *minjen* ¹⁴ meglétének fontossága
 - A 10 elveszett törzs
 - Ábrahám 10 próbatétele
- A lánc, a zsinór a folytonosság jelképe, és a folytonosság maga az életigenlés
 - Többek között lencseszemek (megemlékezés halottainkról)
 - A diaszpórában ¹⁵ élő zsidók összefogását, együvé tartozását jelképezi
 - „A tíz az 1-ből és 0-ból áll. Az 1 az Ö-valót jelenti, a 0 a világot. Így az 1 nem a legkisebb, hanem a legnagyobb szám. A 2 az 1 felbomlásából keletkezik, a polaritás világa, a 3 a polaritás integrációja...” (Fekete László)
 - A 10 a tökéletes egység száma

Így számoljuk meg, hogy megvagyunk-e tízen:

1. הוֹשִׁיעָה	6. נְחֻלָּתֶךָ
"Segítsd	örökségedet,
hajsio	náchloszechó
2. אֶת	7. וְרַעִים
meg	Pásztorold
esz	urém
3. עַמֶּךָ	8. וְנִשְׁאָם
népedet	és vidd
ámehó	vönászém
4. וּבְרַךְ	9. עַד
és áldd	őket
uvorééh	örökre!"
5. אֶת	10. הָעוֹלָם
meg	ád
esz	hoajlom

(Zsoltárok 28,9)

¹⁴ „Közösen imádkozni csak tíz felnőtt zsidó férfi jelenlétében lehet.” Sámuel Imája Zsidó Imakönyv Új magyar fordítás CHÁBÁD LUBAVICS ZSIDÓ NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI EGYESÜLET Budapest, 1996. 28. old. (bővebben a mellékletben.)

¹⁵ Szétszórattatva élő zsidók az egész Világon

6. A színekről

- Arany vagy nyomtatásban sárga az Ö-való színe
- Az ég és tükröződése a víz szintén kék színű
- A *Kipa* hétköznapiakon fekete, ünnepnapokon fehér, esküvőn arany
- Az arany (sárga) a késsel mennyiségi és minőségi kontrasztot alkot egymással

A mennyiségi kontraszt két vagy több színfolt méretviszonyaira vonatkozik.

A „sok és kevés”, a „nagy és kicsi” ellentéte ez. Tetszőleges nagyságú foltokban komponálhatjuk egymás mellé a színeket. Meg kell azonban tudnunk, hogy melyik az a méretarány, amelyről elmondható, hogy egyensúlyt teremt, hogy a felhasznált színek egyike sem tolakszik előbbre a másiknál.

Egy szín hatóerejét két tényező határozza meg. Az első a világítóerő, a második a folt nagysága. Az egyes színek fényértéke, hatásuk intenzitása különbözik egymástól.

A szín minőségének fogalma a színek tisztasági vagy telítettségi fokát jelenti. Minőségi kontrasztnak a telített, ragyogó színek és a tompa, tört színek közötti ellentétet nevezzük.

A hold íve.....50 % cián / kék /körből alakult forma,... ..állandó változás formája

A *Kipa* színe..... 100 % cián / kék / körből alakult forma, megállapodott biztos forma

A Dávid csillag 100 % sárga.....háromszögekből alakult biztos forma

Utoljára az érzés fog dönteni.

Forma és szín

Az expresszív színelmélet bemutatja a színek kifejezési lehetőségeit.

Akárcsak a színeknek, a formáknak is megvannak a maguk érzéki, erkölcsi, expresszív értékei. A formák és színek expresszív tulajdonságainak a képben, emblémában - összhangban kell lenniük egymással, vagyis a forma és a szín kifejezésének támogatniuk kell egymást. A három alapszínhez, a vöröshöz, a sárgához, meg a kékhez hasonlóan a három alap forma, a négyzet, a háromszög és a kör is egyenlő értékű expresszív értéket hordoz.

Formai összefoglaló:

NÉGYZET – VÖRÖS

HÁROMSZÖG – SÁRGA

KÖR – KÉK

A háromszög alapkarakterét három egymást metsző ferde egyenes adja meg. A háromszöghöz tartozik a belőle származó alakzat, a Dávid csillag /kettő egyenlő oldalú háromszög egymásba csúsztatásával kapjuk/.

A háromszög a gondolkodás szimbóluma, súlytalan karakterének színben a világossárga felel meg.

Kör keletkezik akkor, ha a síkon egy pont változatlan távolságra mozog egy egy másik pont körül. A körhöz tartozik a belőle származó alakzatok, Hold karéj. A szakadatlanul mozgó körnek színben a kék felel meg.

A zsinagóga neve ibolyaszínnel, (jelentése: Éljáhu Háza)¹⁶

בית אל ידור

EMBLÉMA

pavazsinagoga.hu
1094 Budapest, Páva utca 39.

a hozzá tartozó cím, és információ feketével készült, mintegy keretbe, biztonságba foglalva a szimbólumokat felsorakoztató emblémát, védelmet nyújtva annak.

Úgy gondolom, feladatomat teljesítettem, megtettem kötelességemet.
Őrizzük hagyományainkat, hitünket. Munkánkat, életünket kísérje a szépség, támogasson az erő és vezessen utunkon a bölcsesség.

Köszönetnyilvánítás:

Végezetül, de nem utolsó sorban szeretném kifejezni hálámat

Szántó- Várnagy Ádám kántor helyettesnek,
Dr. Gádor Györgynek, aki a témavezetőm volt, és
Dr. Oláh Jánosnak, aki a tanárom az egyetemen
Fekete Lászlónak, aki a tanárom az egyetemen

Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem (OR-ZSE), judaisztika alapszak (BA)

Kovács Tamás László

¹⁶ Éljáhu: Illés próféta, az i.e. 9. században a Szentföldön élt és működött, munkásságát a bibliai Királyok 1., 2. könyve írja le. Közösségünk egykori rabbija, Domán Ernő emlékére és tiszteletére viseli ezt a nevet, mert az ő héber neve szintén Éljáhu volt.

Bibliográfia:

Mózes I. II. III. V. könyve

Sapirstein Edition Rashi: The Torah with Rashi's Commentary Translated, Annotated and Elucidated, Rabbi Yisrael Herczeg, Mesorah Publications, 2010

Héber ABC és Olvasókönyv Gabbiano Print Nyomda és Kiadó Kft. 2011. (hónapok, 74. old.)

Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.

Raj Tamás 1000 + 1 JIDDIS SZÓ Makkabi Kiadó 1999.

Friedmann Benjámin: A zsidó vallás törvényei Miskolc 1925.

Ferencvárosi Kalendárium 2012. (71 - 75. old.)

„Sámuel Imája Zsidó Imakönyv Új magyar fordítás CHÁBÁD LUBAVICS ZSIDÓ NEVELÉSI és OKTATÁSI EGYESÜLET Budapest, 1996.

(Minjen, 28. Old.; Áldások, 16. Old. ; Szombat, 316. Old.)

Johannes Itten: A színek művészete. 1961. Otto Maier Verlag, Ravensburg, Germany

Órai jegyzetek Dr. Oláh János és Fekete László óráin, az egyetemen

Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem (OR-ZSE), judaisztika alapszak (BA)

[Http://www.verbera.eoldal.hu/cikkek/holdfazis.html](http://www.verbera.eoldal.hu/cikkek/holdfazis.html)

Www.zsido.com

Mellékletek

- Raj Tamás 1000 + 1 JIDDIS SZÓ Makkabi Kiadó 1999. (135. old.)

- Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.¹⁷

A zsinagógai naptárról.

Tízparancsolat .

A sófár.

A menóra.

Pészáh ünnepe.

Savuot ünnepe.

„Sámuel Imája Zsidó Imakönyv Új magyar fordítás

CHÁBÁD LUBAVICS ZSIDÓ NEVELÉSI és OKTATÁSI EGYESÜLET Budapest,

1996. 28 Old. 16. Old. 316. Old

- „EMLÉKEZÉS KÉPEKBEN” Mányi László építész fotóarchívumából

A mellékletekben felsorakoztatom a következő képeket
Imaházunkról és a nagy Zsinagógánkról.

- 1921-es eredeti tervek

- Felújítás előtt

- Az építészeti látványtervek

- Felújítást követő képek

¹⁷ Raj Tamás ebben az esszészerű, mégis oldott és olvasmányos formában megírt könyvében a zsidóság sajátos, ősi eredetű tanításait, eszméit és jelképeit tárja az olvasó elé. Az öszökvetségi idézetekben, irodalmi hivatkozásokban gazdag szöveg, az érdekes példák, az okos és szellemes magyarázatok elsősorban azokhoz szólnak, akik nincsenek tisztában a zsidóság eszméivel, történetével, a választott nép fogalmával, szigorú egyistenhitével, sorsközösségével, messiáshitével, illetve napi hitével, a zsinagóga, a családi otthon, a hónapok, a Szentföld, a törzsek és családok, héber betűk jelképeivel, a kabbalisztikával...Magyar vonatkozásai (irodalmi idézetek, az életből vett példák, szóetimológiai fejtegetések) különösen személyessé és érdekessé teszik e sorozat új darabját.

A zsinagógai naptárról

„A zsidó naptár (a *luáh*) nem csupán a napévhez, hanem a holdhoz is igazodik, hónapjai valódi holdhónapok: újholtól újholdig tartanak. (A Julius Caesar által bevezetett és Gergely pápa által korrigált európai naptár ezzel szemben csupán mesterséges hónapokkal számol.) A zsidó esztendő tehát valódi napév, hónapjai természetes holdhónapok. (Ezt nevezik tudományos szóval Luniszoláris rendszernek.)

Amikor e sorokat közreadjuk, a zsidó naptár 5771-ik évében járunk, ám ez a számítás éppoly fiktív és utólagos, mint a keresztény időszámítás: a bibliai történet visszaszámlálásán alapul. A zsinagógai újév az első őszi hónap elsején kezdődik, annak ellenére, hogy Mózes törvénye (II. könyv, 12. fejezet 1. vers) tavaszi évkezdést írja elő: „Ez a hónap legyen számotokra a hónapok elseje, első legyen az számotokra az év hónapjai között”. Mózes úgy rendelkezett, hogy az első tavaszi hónap első napja legyen az újesztendő, mert ebben a hónapban szabadította meg Izrael népét az Örökkévaló Egyiptom fogságából.

Ez a törvényben előírt gyakorlat csak a bibliai királyok idején volt általános. A nép ugyanis — úgy tetszik — ragaszkodott a már korábban is létezett őszi újévhez, így — az izraeli királyság hivatalos időszámítását kivéve — mindmáig az első őszi hónap első két napján tartjuk az újév ünnepét. S mivel a zsidó újév kora ősszel kezdődik, az 5766. zsinagógai esztendő a 2005/2006. polgári évnek felel meg. Mózes szavait mégis megszívteltük: a tavaszi lett „a hónapok elseje”: ha felsoroljuk őket vagy az ünnepeket, mindig a tavasz kezdetével indítjuk a sort...

A természetes tizenkét holdhónap 10 nappal megrövidítené az évet (így számlálnak a mohamedán országokban), ezért a zsidók, már az ókor végétől, szökőévenként (19 évenként hétszer) egy tizenharmadik hónapot is beiktatnak a naptárba. Eleinte, a bibliai korban ezt a szökőhónapot akkor hirdették ki, ha látták, hogy a tavaszi árpa nem nőtt még elég magasra.

Hajdan akkor kezdődött a hónap, amikor Jeruzsálem fölött meglátták az újholtat, s ezt két hiteles tanú jelentette a rabbinikus bíróságon. Erről a tényről azonnal értesítették a diaszpórában (elsősorban a Babilóniában) élő zsidóságot. (A hegyek tetején őrség állomásozott, és éjszaka tűz-, nappal füstjelekkel adták tovább a hírt. Így a jeruzsálemi újholtáról még azon az éjszakán értesültek Babilóniában.) Később (a 4. században) véglegesítették az időszámítást, és mindmáig ez a gyakorlat: minden páratlan hónap 30 napos, míg a páros hónapok 29 napig tartanak.

Mivel bizonyos ünnepek a hét bizonyos napjaira nem eshetnek, két őszi hónap (*hesván* és *kiszlév*) 29, illetve 30 napos is lehet. Ha ezt a tényt, valamint a szökőhónapot is figyelembe vesszük, a zsidó esztendő 353, 354, 355, illetve 383, 384, vagy 385 napból állhat. A hónapok első napját, valamint a 30 napos hónapok utolsó napját, újhold (héberül *Ros hódes*) névvel, kisebb ünnepként tartják meg. Hajdan

az újhoid jelentős ünnep volt, de a nők ma sem végeznek külön házi munkát, s a templomban is több imádságot mondanak.

A bibliai héberben két szót ismerünk a hónap meghatározására:

1. *jerah* — ez a szó a hold ősi héber szavából (*jaréah*) ered. (A hónap jelentése a magyarban is eredetileg hold-nap.)
2. *hódes* — jelentése: megújulás. Eredetileg az újhoid ünnepére vonatkozott, s a Bibliában, ha a szó önmagában áll, többnyire ezt is értik alatta. Általában akkor jelent hónapot, ha sorszámmal szerepel, vagy ha ott áll mellette a hónap neve.

A ma használatos zsinagógai hónapneveket a zsidóság a babilóniai fogság idején (az időszámításunk előtti 6. században) vette át, így azok idegen eredetűek. Ezek természetesen a Szentírásnak csak kései keletkezésű könyveiben fordulnak elő, például Eszter könyvében. A bibliai zsidóságnak — a fogság előtt használt — ősi héber hónapnevei viszont nem mind maradtak fenn, közülük mindössze ötöt ismerünk. Ezek a következők:

1. *aviv* (= hajtás, tavasz) — az első tavaszi hónap, amelyben Izrael népe megszabadult Egyiptom jármából (Mózes II. könyve, 13. fejezet 4. vers, Mózes V. könyve, 16. fejezet 1. vers). Mai neve *Niszán*.
2. *ziv* (= ragyogás) — a második, hónap, a kiteljesedett tavasz és az aratás ideje Izraelben. Ebben a hónapban, „Salamon uralkodásának negyedik évében épült fel a Szentély” (Királyok I. könyve, 6. fejezet 1. vers). Mai neve *ijár*.
3. *cáh* (= fénylő) — a legmelegebb és legfényesebb nyári hónap, a hónapok sorában a negyedik. Neve csak az aradi leletekben (az időszámításunk előtti 8. század elejéről) szerepel, de ennek segítségével érthetjük meg Jesája próféta egyik hasonlatát: „Mint a cáh-havi forráság a fűvön” (18. fejezet 4. vers). Mai neve *tamuz*.
4. *étanim* (= bő termés) — a hetedik hónap, amelyben hajdan, szukot ünnepére, „egybegyült egész Izrael Salamon királyhoz” a Szentély felavatására (Királyok I. könyve, 8. fejezet 2. vers). Mai neve *tisri*.
5. *bul* (= esőzés) — a nyolcadik hónap bibliai neve, amikor az esős időszak elkezdődik. Egyetlen egyszer fordul elő a Szentírásban (Királyok I. könyve, 6. fejezet 38. vers). Mai neve *hesván*.

A mai zsinagógai esztendő hónapjai (az első tavaszi hónaptól számítva) a következők:

1. Niszán (kb. március-április) — 15–22. napjáig tart a *peszah* ünnepe, amelynek első két és utolsó két napja főünnep, a többi fél ünnep, amikor dolgozni lehet. (Az egyes ünnepekről honlapunk „vallás” rovatában részletesen olvashatnak.) Jelképe a kos (héberül).

2. ijar (kb. április-május) — 5-én van az izraeli függetlenségi nap, 18-án kisebb örömnép (lág baómer). Jelképe a bika (héberül sor).
3. Sziván (kb. május-június) — 6–7-én ünneplik a pünkösdek megfelelő zarándokünnepet, savuotot. Jelképe az ikrek (héberül teomim).
4. tamuz (kb. június-július) — Izraelben a legmelegebb hónap. 17-én kisebb böjt van. Ekkor kezdődik a három gyászhet. Állatövi jegye a rák (héberül).
5. Áv (kb. július-augusztus) — első napjai az úgynevezett „tejes hét”. 9-én a legnagyobb gyásznap, Jeruzsálem és a Szentély pusztulásának emlékére teljes böjt és gyásznap. Utána vigasztaló hetek következnek. Jelképe az oroszlán (héberül arjé).
6. Elul (kb. augusztus-szeptember) — az őszi nagyünnepekre való felkészülés jegyében telik, minden reggelén (szombat kivételével) a zsinagógában felhangzik a sófár kürt. Állatövi jegye: szűz (héberül btulá).
7. tisri (kb. szeptember-október) — 1–2-án Ros hasana (űjév), 10-én Jom Kipur (az engesztelés napja), közte a „megtérés napjai”, 15–21. szukot (a sátrak ünnepe), első két napja főünnep, a hetedik hosana raba, amikor az ünnepi csokorral hétszer járkák körbe a zsinagógát. 22-én smini aceret (záróünnep), 23-án szimhat Tóra (a Tóra örömnépe), mindkettő főünnep. Jelképe a mérleg (héberül moznájim).
8. hesván (kb. október-november), Jelképe a skorpió (héberül).
9. kiszlev (kb. november-december) — 25-én kezdődik a nyolcnapos hanuka, amely ezért a következő hónapra is átnyúlik. A munkavégzési tilalom csak addig tart, ameddig esténként a gyertyák égnek. Jelképe az ij (héberül héc), amelyet nyilasnak is mondanak.
10. tévét (kb. december-január) — 10-én kisebb böjt van. Jelképe a bak (héberül).
11. Svát (kb. január-február) — 15-ére esik a „fák újéve” (héberül tu bisvát), amikor 15-féle fán termő gyümölcsöt fogyasztunk. Izraelben ilyenkor ültetik a fákat, ekkor kezdődik a tavasz. Állatövi jegye a vödör (héberül dli), amelyet vízöntőnek is mondanak.
12. Ádár (kb. február-március) — 7-én tartjuk Mózes születésének és halálának évfordulóját (héberül zájin Ádár). 13-án Eszter böjtje, 14-én purim, a legnagyobb zsidó örömnép, 15-én Susán purim. Jelképe a halak (héberül dagim).
13. Ádár séni (csak szökőévenként!) — Ha beiktatják a naptárba, az Ádár hónapjára eső összes ünnep és évfordulót ebben a hónapban tartják.

Még egy fontos régészeti leletről kell szólnunk, az úgynevezett „gezeri naptárról”. 1908-ban angol régészek (Stewart Macalister és munkatársai) ásásokat folytattak Gezerben, a völgy kijáratánál (Délnyugat-Izraelben), ahol az időszámításunk előtti 9. század közepéről egy óhéber írásos cseréptáblát

(tudományos szóval osztrakont) találtak. Ezen a táblán nyolc, addig ismeretlen héber hónapnév szerepelt. A Bibliában elő sem forduló hónapnevek mind a mezőgazdasági munkákkal kapcsolatosak:

A begyűjtés hónapja,

A korai vetés hónapja,

A kései vetés hónapja,

A len aratás hónapja,

Az árpaaratás hónapja,

Minden más aratásának a hónapja,

A szőlőmetszés hónapja,

A gyümölcszüret hónapja.

Itt, mint látjuk, mindössze nyolc hónapból áll az esztendő, ezért egyesek úgy vélték, hogy a „gezeri naptár” voltaképpen töredék, mivel az alsó része valóban hiányzik, de olyan képtelen vélemény is elhangzott, hogy másfél hónapos ciklusokat használtak abban az időben. Csakhogy 1970-ben izraeli tudósok — *Jigál Jadin* vezetésével — újra felásták a terepet, s egy csomó, hasonló cseréptáblára bukkantak. Egyiken-másikon csupán néhány szó, egy-egy héber név szerepelt. Sőt, olyan is akadt, amelyiken egyszerű betűk sorjázta egymás után, először gyengébb kivitelben, majd egyre szebben, egyre pontosabban...

Mindebből sejthetjük: Gezerben parasztiskola működött az időszámításunk előtti 9. században! A táblán azért szerepel csupán nyolc hónap, mert télen a mezőgazdasági munka szünetel. Valójában tehát ezek nem is igazi hónapnevek, hanem a földművesek hónapokra bontott feladatai, az őszi újévtől (a négy téli hónap kihagyásával) a következő újesztendőig. A parasztyerek ezekét gyakorolták az iskolában, akárcsak — mintegy száz esztendővel ezelőtt — a magyar parasztfiatalok a népi rigmusokat.”

Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.

A Tízparancsolat

„A Szentírás legfontosabb törvénycsoportja kétszer szerepel a mózesi könyvekben. A Szináj hegyi kinyilatkoztatás történeti leírásakor hangzik el először (Mózes II. könyve, 20. fejezet 2-14. vers), majd közel negyven esztendőmúltán, beszédei közt idézi azt a zsidóság „nagy tanítómestere” (Mózes

V. könyve, 5. fejezet 6-18. vers). A kettő között minimális, de nem elhanyagolható szövegeltérést találunk. Általában a II. könyvben előforduló bibliai szöveget szokás idézni.

" „Én, az Örökkévaló, vagyok a te Istened, aki kivezetett téged Egyiptom országából, a szolgaság házából.” — Mire is kötelez bennünket ez a parancsolat? Nem kétséges, hogy ez az ige a szabadságról szól, lelki és fizikai értelemben egyaránt, ami egyértelműen Istennek köszönhető. A szabadság nem véletlenül az első ige, elvégre az előfeltétele az összes többi törvénynek. Aki ugyanis nem szabad, kénytelen „idegen isteneket”, embereket tisztelni, a rabszolga nem engedheti meg magának, hogy szombatot tartson, nem képes mentesülni a varázslás és a babona alól, életmódja folytán nem tisztelheti az életet és a tulajdont.

A második parancsolat az egyistenhitről szól: „Ne legyenek neked más isteneid rajtam kívül! Ne készíts magadnak szobrot, semmiféle képet, ami az égben fent, a földön lent és a vízben, a föld alatt van! Ne borulj le előttük, és ne szolgálj őket, mert Én, az Örökkévaló, buzgó Isten vagyok. Megbüntetem az atyák vétkét fiaikon, harmad- és negyedíziglen, az Engem gyűlölőkön. Ám szeretetet gyakorlok ezred íziglen, akik Engem szeretnek és megőrzik parancsolataimat.” — Figyeljük meg, hogy a „buzgó Isten” kifejezés után található szent szövegben a büntetést és a jutalmat csak akkor „öröklük” az utódok, ha maguk is gyűlölnek, vagy szeretik Őt, ha maguk is megőrzik parancsolatait, tehát, ha a gyermek folytatja szülei rossz vagy jó cselekedeteit. A Tízparancsolat ugyanis pedagógiai szándékkal szól a szülőkhöz: vigyázzanak, mert gyermekük, az ő hatásukra, rossz útra térhet, ezért Isten majd megbünteti őket. A jó példa ugyanígy követésre tanít, persze, a gyermek maga dönti majd el, melyik utat is járja tovább. "Ne használd fel hamisan az Örökkévaló Istened nevét, mert nem hagyja büntetlenül az Örökkévaló azt, aki Nevét hamisan emeli fel" — A keresztény hagyomány szerint ez az ige a káromkodást, az ortodox zsidóság szerint az istennév fölösleges említését tiltja, valójában azonban a varázslás, a babona ellen szól, amelyet a tiszta egyistenhit pogányságnak, bálványimádásnak tart. A zsidó nép annak idején Egyiptomból szabadult, amely a varázslás, a mágia melegágyának számított.

„Emlékezz meg a szombat napjáról, hogy megszenteld! Hat napon át dolgozz, és végezd el minden munkádat, ám a hetedik nap szombat legyen az Örökkévaló Istened számára. Ne végezz semmiféle munkát, sem te, sem fiad-lányod, sem szolgád-szolgálód, sem állataid, sem az idegen, aki kapuidban lakik. Mert hat napon át készítette Isten az eget és a földet, a tengert és mindent, ami benne van, ám megpihent a hetedik napon. Ezért áldotta meg az áldotta meg az Örökkévaló a szombat napját, és megszentelte azt.” — A heti munkaszüneti nap — mint tudjuk — zsidó találmány, s az is, hogy a pihenés mellett a munka is mindenki számára szóló parancs. A negyedik ige Mózes V. könyvében így kezdődik: „Őrizd meg a szombat napját”. A különbség okát egykönnyen megtalálhatjuk: a Szináj hegyénél, a rabságból, az állandó robotból való szabadulás után emlékeztetni kellett a népet a szombatnap szentségére, negyven évvel később, miután hétről hétre megtartották az ünnepet, Mózes már csak arra figyelmezteti a népet, hogy a továbbiakban is őrizze meg ezt a gyakorlatot. A Szináj hegyénél a szombat parancsát a hatnapos teremtéssel indokolja az Írás, Mózes beszédében viszont a szolgaságból való szabadulásra hivatkozik. Időközben ugyanis egy új nemzedék született a sivatagban, amelynek számára a szolgaság és a szabadulás történelmi példa, amelyre emlékeztetni kell, hogy szabadságát értékelje a nép, s hogy szolgálóinak adja meg a pihenőnapot, amit ősei nem élvezhettek. „Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú életű légy azon a földön, amelyet az Örökkévaló, a te Istened ad neked!” — Sokan nem értik, miért szerepel az első táblán a szülőtisztelet törvénye? Elvégre, a szülők iránti hála és szeretet parancsa voltaképpen az egyes emberhez, elsősorban a fiatalokhoz szól! Csakhogy az átlagember nem pontosan ismeri a törvény szövegét! Az ötödik parancsolat jól ismert mondata ugyanis három részből áll. Az első néhány szó valóban a gyerekekhez szól, ám a folytatás, a második rész megértése már némi gondot okoz: Valóban hosszabb életkor vár a szülőtisztelő gyermekekre? Véleményem szerint a mondat második része a szülőkhöz szól. Ha te, szülő, nem tiszteld a saját apádat és anyádat, milyen példát mutatsz gyermekeidnek, hogyan várhatod el tőlük, hogy majdan, idős napjaidban ők gondoskodjanak rólad szeretettel? Egyszóval, a törvény pedagógiai célzatú tanítást őriz: a jó példa (idős szüleid iránti tisztelet) nevelő hatású lehet, hogy azután te magad is „hosszú életű légy a

földön”... ám az ötödik parancsolat szövege még így sem teljes! Az ige harmadik része a hosszú élet azon a földön valósul meg, „amelyet az Örökkévaló, a te Istened neked ad”. Melyik az a föld, ahova Izrael népe a pusztai vándorlás során készült, s ahova 40 év múltán el is jutott? Természetesen Kánaán az, Izrael országa! Annak a népnek, amelyik nem tiszteli a múltját, nincs maradása a földön. Izrael tisztelje őseit, hogy „hosszú életű legyen” saját országában! Vagyis a törvény nem csupán a gyermekekhez, a szülőkhöz, de az egész néphez is szól, s éppen ezért került ez a törvény az első kőtáblára, az Isten és az ember (a nép) közti normák sorába.

„Ne ölj!” — A kategorikus isteni parancs nem részletez semmit, hiszen örökérvényű törvény. Mózes azonban később részletesen kifejti, mi számít gyilkosságnak, mi legyen a vétlen gyilkos jogi helyzete, s hogy ne érvényesüljön a vérbosszú gyakorlata (ezért hozza létre a menedékvárosokat). A „köteles (önvédelmi) háború” során elkövetett öldöklés sem számított gyilkosságnak.

„Ne légy házasságtörő” — Ez a törvény eredetileg a férjezett nővel való kapcsolatot tiltotta, hiszen többnejűségben éltek. A keresztény bibliafordítások azonban szándékosan másra érti, s így ültetik át: „Ne paráználkodj!”

„Ne lopj!” — Ugyancsak kategorikus törvény, amelynek részletes feltételeit, körülményeit Mózes törvénye pontosan meghatározta.

„Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!” — Az ókori keleti, és különösen az ókori izraeli törvénykezés a tanúságtételen alapult. Két (legfeljebb három) megbízható tanú egybehangzó kijelentése alapján bárkit halálra lehetett ítélni. Kevésbé megbízható ember, például szerencsejátékos, nem lehetett hiteles tanú. S ha a tanúról kiderült, hogy hamisan szólt, vagy akárcsak az, hogy nem láthatta-hallhatta személyesen az eseményt, ő maga részesült abban a legsúlyosabb büntetésben, amire tanúságot vállalt.

„Ne kívánd meg felebarátod házát! Ne kívánd meg felebarátod feleségét, sem szolgáját-szolgálóját, sem ökrét-samarát, semmit, ami a felebarátodé!” — Korábban tisztáztuk már, hogy ez az ige a tulajdon tiszteletéről szól, s éppúgy biztosítéka a második táblán található egyéb parancsolatoknak, ahogyan az első ige előfeltétele az első táblán szereplő törvényeknek. Mózes V. könyvének szövege ettől némileg eltér: „Ne kívánd meg felebarátod feleségét! Ne vágyakozz felebarátod házára, mezejére, sem szolgájára-szolgálójára, sem ökrére-samarára, semmire, ami a felebarátodé!” Noha a megkívánás és a vágyakozás (héberül tahmod és titave) rokon-értelmű szavak, a vagyon iránti vágyakozás tilalma mégis többletjelentéssel bír. A tizedik ige — Mózes beszédében — már az irigységet is komoly bűnnek minősíti.

Tudjuk, hogy a Tízparancsolat a két kőtáblán 5-5 elosztásban helyezkedett el. Ehhez a zsidó hagyományhoz tértek vissza a protestáns egyházak, a katolikus egyház azonban mindmáig megmaradt a 3-7 megosztás mellett. Az első két igét összevonták, hogy a pogány bálványimádás tilalma elsikkadjon. (Ennek klasszikus fordítása: „Ne készíts magadnak faragott képet!”) Ugyanakkor, hogy a tízes szám meglegyen, az utolsó igét kettévágták, ezzel a magántulajdon szentségét is magasabbra emelték. A szülőtiszteltet törvénye náluk csupán azért került a második táblára, mert nem teljesen értették meg, s kizárólag a gyermekekre vonatkozó parancsolatként értelmezték.

.

„Sámuel Imája Zsidó Imakönyv Új magyar fordítás CHÁBÁD LUBAVICS ZSIDÓ NEVELÉSI és OKTATÁSI EGYESÜLET Budapest, 1996.

(Minjen, 28. Old.; Áldások, 16. Old. ; Szombat, 316. Old.)

...” A nők és a tizenhárom éven aluli fiúk azért nem számíthatók az imádkozó közösség létszámába – noha részt vehetnek az istentiszteleten, ha a tíz férfi már összegyűlt - , mert őket nem kötelezi a törvény

közös imádkozásra. A zsidótörvény elvei szerint azok, akik a vallás bármely területén kevesebb kötelezettséggel bírnak, nem élvezhetik az ugyanazon a területen biztosított előjogokat. A közösen imádkozó, tíz férfiúból álló csoport neve minján. Ez „testületet” jelent, szó szerint: „szám”, illetve „létszám”. Ha nincs együtt a minján, elmaradnak az istentisztelet bizonyos részei: az összes Kádís, a Barchu (I. 49. oldal), az Ámida megismétlése az előimádkozó által, a Kdusá (az Ámida egyik imája), Tóra-olvasás. Ha tíz embernél kevesebb gyűlt össze, mindenki egyénileg vagy az előimádkozó vezetésével kórusban mondhatja – a felsoroltak kivételével az imákat.”

Az áldásokról

„A hagyomány szerint a zsidó ember naponta legalább száz áldást mond. Ezek az áldások az élet minden területét felölelik, a reggeli felkeléstől az esti nyugovóra térésig. A naponta háromszor elmondott Ámida maga háromszor tizenhét, vagyis ötvennégy áldás. Ennél fogva szombaton és ünnepnapon, amikor az Ámida csupán hét áldást tartalmaz, szokás többet enni, és így pótolni a hiányzó áldásokat. A héber bráchá, „áldás” szó egyik etimológiai értelmezése szerint a „tér”, berech szóból ered, mivel eredetileg, aki az áldást mondta, letérdelt I.-ten előtt. A chászid terminológiában a kifejezés „vonzást” jelent: az isteni áldás „lehozását” a földre.”

A Szombatról

„A szombat – sábbát – a zsidó élet meghatározó része: szombat nélkül nincs zsidóság. Péntek délután ünnepélyes hangulat uralkodik el a zsidó emberen, míg szombat este, amikor a szombat elhagy bennünket, a hangulat, borongós. A zsidó felfogás szerint a természet is pihen szombaton. A legendás Számbátjon- folyó egész héten nagy köveket görget, de szombaton az is nyugszik / Brésit Rábá 11:5. és Szánhedrin 65 b.) A szájhagyományon alapuló legenda szerint a Számbátjon – folyó mögött él az elveszett tíz törzs egy része (Jeruzsálemi Talmud, Szánhedrin 10:5., Brésit Rábá 73:6.).”

Raj Tamás 1000 + 1 JIDDIS SZÓ Makkabi Kiadó 1999 (135. old.)

...”A sófár hangjai szinte végigkísérték a zsidó nép egész történetét. Ez a hangszer szólalt meg akkor, amikor kivonultunk Egyiptomból a „ szolgaság házából”, ez kísérte a Szináj hegyénél az Ő.-való által adott Tízparancsolat szavait. A sófár hangjára omlottak össze Jerikó falai, mielőtt Izrael fiai elfoglalták volna, és hitünk szerint ez a hang jelzi majd a megváltás kezdetét is. Ma már csak a zsinagógában, új esztendő és az azt megelőző hónap Elul reggeljein fújják meg a sófárt.”...

A menóra ZSIDO.HU

„ Már az időszámításunk előtti 15. században, Mózes korában is fontos szerepet töltött be: a pusztai Szentély középpontjában állt, s egyetlen percre sem aludhatott ki a lángja. (Az örök lámpás olaját a papok naponta pótolták.) A kor legkitűnőbb ötvöse, *Becalél* mester készítette színaranyból, drágakövekkel ékesítve a kb. 1 méter magas menórát. (Nevét ma képzőművészeti akadémia és múzeum őrzi Jeruzsálemben.)

A menóra kelyheit a művész úgy alakította ki, hogy három-három oldalsó láng fénye befelé világítson. Nem véletlenül: a menóra fényeinek egyesülniük kell, ahogyan a fa lombjainak is csak egyetlen közös céljuk lehet: hogy felfelé terebélyesedjenek, s hogy gyümölcsöt érleljenek...

Egyesek szerint a hétágú lámpás a hét 7 napját jelenti, s a páros és páratlan napok középpontjában a szombat áll. Mások úgy vélik, hogy az oldalsó lángok a világ “hat irányát” jelzik. (Az ókori ember így fogalmazta meg magában a három dimenziót: előttem, mögöttem, jobbra, balra, fent és lent.) A régi vallásos zsidók úgy vélték, hogy mindezek fölött a “negyedik dimenzió”, az idő felett álló, időtlen Isten uralkodik. Az időszámításunk szerinti 7. századból fennmaradt jerikói zsinagóga mozaikpadlóján is egy gyönyörű menóra-rajzolat látható. Alatta egy jól ismert zsoltárvers szerepel: “*salom al Jisraél*” (= békét Izraelnek). Nem véletlen, hogy a modern Izrael Állama is a menórát választotta nemzeti címeréül.

A jeruzsálemi Templom pusztulása (i.sz. 70) óta a menóra csupán szimbolikus jelentőségű, vallási szerepe nincs. Ennek ellenére előszeretettel helyezik el a zsidó otthonokban és a közösségi házakban, sőt a zsinagógák homlokzatán is, hiszen a menóra jelzi leginkább a zsidósághoz való tartozást. Az ókori Pannóniából menórával díszített olajlámpák, gyűrűk kerültek elő, sőt az egyik aquincumi családi sírkövön három menóra szerepel: nyilván így akarták kifejezésre juttatni ragaszkodásukat hitükhöz és a zsidó közösséghez. (Érdekes, hogy erre a budapesti Zsidó Múzeumban látható sírkőre egy család, apa, anya és gyermek arcképes domborművét faragták, ami ékesen bizonyítja: a zsidó vallás nem mindig idegenkedett az emberábrázolástól.) A hajdan volt menóráról (amely a legenda szerint Izrael földjébe ásva várja feltámadását) ma két közismert hiteles ábrázolás látható. Az egyiket a római Titus-didalív reliefsén, a másikat (Löw Immánuel rekonstrukciós terve alapján) a szegedi zsinagógában találjuk. Manapság a menórát a vallási gyakorlatban nem használják, de lakásdíszként, zsidó intézményeken, zsinagógákon és mindenféle dísz tárgyon előszeretettel szokás elhelyezni. Ám mindenképp és mindmáig ez a zsidó identitás legfőbb szimbóluma.”

Raj Tamás.: Zsidó eszmék és jelképek SAXUM Kiadó 2002. Bp.

Pészah ünnepe

„Egyik legismertebb ünnepünk héber neve magyarul annyit tesz: elkerülés. A tizedik csapás (az elsőszülöttek halála) ugyanis, amely az elnyomó Egyiptom népét sújtotta, őseink házait elkerülte. Ennek emlékére tartották régen az ünnepet megelőző napon az elsőszülöttek böjtjét. Később azonban úgy vélték, s ma is ezt gyakoroljuk, a hálaadást nem böjtöléssel kell kifejeznünk, hanem örömteli lakomával. Ez annál inkább indokolt, mert a régi talmudi főiskolákon ilyenkor, az ünnep előtti reggelen fejezték be a téli szemesztert. Másrészt - s ez itt a lényeg - az "elkerülés" arra is emlékeztet, hogy őseink a peszah ünnepén szabadultak meg az egyiptomi rabságból, vagy ahogyan a Biblia mondja: "a szolgaság házából".

A szabadság ünnepét tavasszal üljük, Izrael országában ilyenkor legvirágzóbb a természet. Utána már a meleg, a száraz idő következik. Az ünnep szombatján ezért a harmatért (héberül: tál) szól az imádság, amely egészen az őszi végéig az egyetlen csapadék, amely éjszakánként új életre kelti a Szentföld növényvilágát. A harmat-ima gyönyörű, ősi dallama mindmáig a zsinagóga egyik legszebb éneke, a kántorok kedvence. Ettől a naptól kezdve a tél beálltaig két külön szót iktatunk az imakönyvbe: *vtén brahá* - adj áldást, bízva abban, hogy a Mindenható áldást nyújt népének a termés begyűjtésekor.

Hajdan, az ókori Izraelben ugyanis az ünnep másnapján kezdődött az aratás. Őseink ismerték a búzát is, a kenyér azonban jobbára árpából készült. Új kenyeret csak az aratás befejeztével, savuotkor, a hetek ünnepén ettek. Időközben számolták a napokat, a heteket. Naponta egy-egy kalászt félretettek, s ha hét kalász összegyűlt, kévébe (héberül: *ómer*) fonták azokat. Innen ered a mai ómer-számlálás. Amikor (49 nap múltán) a hét kéve egybegyűlt, a következő (az ötvenedik) napon tartották az új kenyér ünnepét. Ez a kiemelkedő időszak azonban történelmi évforduló is: a peszah az egyiptomi szabadulásra, a Savuot pedig a Szináji kinyilatkoztatásra (a Tízparancsolatra) emlékeztet. A fizikai (politikai) szabadság csak akkor válik teljessé, ha a lélek szabadsága (az isteni törvény elfogadása) is társul hozzá.

Maga a peszah ünnepe hét napig tart, Izraelen kívül nyolc napig. Ennek az eltérésnek az oka a héber naptárrendszerben keresendő. Az ősi Izraelben ugyanis a hónapok kezdetét, az újhhold megjelenését Jeruzsálemben figyelték, s arról sürgősen értesítették a többi hitközséget. A hegyek csúcsain őrsegek tanyáztak, s ezek folyamatosan továbbították a híreket a Babilóniában és

Perzsiában élő testvéreiknek. Nappal füst-, éjszaka pedig tűzjeleket adtak tovább egyik hegyről a másikra. Így az újhold beköszöntéséről még azon az éjjel értesültek a sok száz kilométer távolságban működő hitközségek is. Persze mindez - politikai okból - nemigen tetszett a rómaiaknak, akik ezért - a szamaritánusok segítségével - hamis jeleket adtak le, hogy megzavarják eleinket. Ezután váltott lovas futárok vitték a hírt Babilóniába, Így az út egy hétig tartott, ami szintén elegendő volt ahhoz, hogy az általában a hónap közepére eső ünnepeket a maguk idejében megtarthassák. Ám rövidesen ezt is megakadályozták a zsidók ellenségei, így a bizonytalanság miatt hosszú időn át kettős ünnepet (peszahkor például két széder-estét) tartottak.

Időszámításunk szerint a 4. században egy babilóniai zsidó tudós már pontosan ki tudta számítani, hány percből áll egy napév, ezért tulajdonképpen szükségtelenné vált a korábbi intézkedés, hiszen azt is tudhatták előre, mikor jelenik meg az újhold Jeruzsálem fölött. Ám ekkor üzenet érkezett Izrael bölcseitől: *hizáháru beminhág avotéhem bídéhem* - őrizzétek meg őseiteknek azokat a szokásait, amelyek kezeitekben megmaradtak! Így esett, hogy mi mindmáig két szédert tartunk, aminek persze - a háziasszonyok kivételével - mindenki örül.

A széder (a héber szó magyar jelentése: rend) meghatározott rend szerint zajló ünnepi vacsora keretében elmondott elbeszélés (héberül: Haggada) az egyiptomi szolgaságból való csodálatos szabadulás történetéről. A Biblia éppen ezt az elbeszélést írja elő: "beszéld el gyermekednek majd azon a napon, mondván: ezért tette velem az Örökkévaló, hogy kijöttem Egyiptomból". A fenti szövegből egyértelműen kitűnik, hogy minden zsidó magáénak érezte az egyiptomi szabadulás történetét: "ezért tette *velem* az Örökkévaló" mindazt, ami őseinkkel történt. Nem véletlenül hangoztatjuk a Haggadában: Mindenki köteles úgy tekintenie önmagát, mintha ő maga jött volna ki Egyiptomból...

Az ünnep hét (Izraelen kívül nyolc) napja közül csupán az első emlékeztet a kivonulásra, az utolsó pedig a Nádas tengeren való átkelésre. (A közbeeső napok fél ünnepek.) Melyik tenger volt a *Jám Szuf*, a Nádas tenger, ahol a Mindenható őseinket "száraz lábbal" átvezette, üldözőiket, a félelmetes egyiptomi lovas hadsereget pedig a hullámok martalékvá tette? Ez a kérdés régóta foglalkoztatja a történészeket és a bibliatudósokat. Többségük a Vörös tengerrel azonosítja, amelynek szuezi nyúlványa valóban Egyiptom és a Szináj-félsziget közé esik. Újabban azonban sokan inkább a Földközi tenger egyik öblére gondolnak, amelyet egy földnyelv választ el a tenger többi részétől. Ennek a földnyelvnek a végében, Egyiptom királyságának legészakiabb pontján állt hajdan a *Báál Cafon*, az Észak Ura nevet viselő egyiptomi határbálvány.

Ünnepünk eddig még nem tárgyalta, utolsó elnevezése: *hág hamacot* - a kovásztalan kenyér ünnepe. Hagyományos helyen peszah előtt nagytakarítást rendeznek, ami után nem maradhat a házban egy szemernyi kovászos (kenyér, ecet, lisztféle, vagy akár hüvelyes) sem. Az ünnepi napokon kizárólag maceszt fogyaszthatunk. A Biblia szerint ugyanis őseink olyan hirtelen (éjnek idején) távoztak Egyiptomból, hogy nem volt idejük megkeleszteni a tésztájukat. A maceszt ugyanakkor lehem óni-nak, a "nyomorúság kenyérének" is nevezzük, ami arra utal, hogy már korábban, a szolgaság idején is ezt fogyasztották eleink. Ábrahám Ibn Ezra, a sokoldalú zsidó tudós és bibliamagyarázó (Toledo, 1089 - Róma, 1164), aki beutazta szinte az egész akkor ismert világot, Indiában arra lett figyelmes, hogy a legalsóbb kaszt tagjai, ahol még a nők is dolgozni kénytelenek (!), keletlen kenyeret esznek. Még napfelkelte előtt az asszonyok lapos köveken kinyújtják a tésztát, s mire este hazatérnek, a napon az kiszikkad, "megsül". Ibn Ezra arra gondolt: így készíthették őseink a maguk kenyerét már az egyiptomi szolgaság végső korszakában is, hiszen azt olvassuk a

Bibliában: az asszonyoknak kellett bejárniuk az egész országot, hogy szalmát gyűjtsenek a férfiak téglakészítő (raktárvárosokat építő) munkájához.

A régi vallásos zsidók rendkívüli aprólékossággal ügyeltek a peszah ünnep törvényeinek betartására. Erről szól a következő történet: Az 1809-ben elhunyt híres haszid rabbi, a berdicsevi Lévi Jichák egyszer, az ünnep előtti nap reggelén kísétált a piactérre. Megállított egy orosz csempészt: van-e selymed?

- Hogyne uram, amennyit csak kívánsz, a legjobb minőségben!

Aztán egy zsidót szólított meg:

- Van-e nálad kovászos étel? A zsidó elszörnyedt.

- Hogy gondolod, rabbi, hiszen este beköszönt a peszah?!

Lévi Jichák felnézett a magasba, és így szólt: Látod, Uram Isten, a cárnak hatalmas hadserege van, számtalan határőre és csendőre, mégis nyíltan árulják a csempészarút. Te pedig, háromezer éve leírtál egy törvényt a Tórában, s az ünnep csak ma este kezdődik, ám a Te néped mégis híven őrökdi felette. S mindez évezredekén át, rendőrök és katonák nélkül...”

Savuot ünnepe

„A talmudi hagyomány gyönyörű magyarázattal szolgál, a Mózes születését körülölelő midrásokból. Amikor a fáraó megparancsolta, minden fiúgyereket dobjanak a Nílusba, a zsidó férfiak annyira elkeseredtek, hogy elhagyták feleségüket. Maharal, a híres prágai rabbi felhívja a figyelmet, hogy ez a rendelet nemcsak a zsidó gyerekekre, hanem az egyiptomiakra is vonatkozott, mert megjövendőlték, hogy megszületik Izrael megváltója. Érdekes gondolat, hogy a fáraó nem kíméli, sőt legyilkolja saját népét is, csak ártson a zsidóságnak! Így aligha véletlen, hogy az emberek elveszítették reményüket. Ekkor a négy esztendő Mirjam, Mózes nővére felelősségre vonta apját:

- Gonoszabb vagy a fáraónál, ő csak a fiúgyerekeket ölné meg, te a lányokat is, ő csak az evilági életet veszi el, te az eljövendő világot is. Ámrám és az összes többi férfi ezután visszavette asszonyát, a kislány pedig megjövendőlte, hogy testvére lesz népe megmentője.

Amikor Mózes megszületett, fény ragyogta be a házat, látták, hogy beigazolódik a gyerek jóslata. Sokáig azonban nem tudták rejtegetni, a hagyomány szerint három hónapig, ugyanis Mózes hat hónapra született, de ekkorra tökéletesen kifejlett. Édesanyja a születés várható időpontjáig rejtegette, utána viszont már kereshették a gyereket az egyiptomiak, akik látták az állapotát. Így került a szurokkal, gyantával bevont gyékénykosárban a Nílus habjaiba.

A kétségbeesett apa, aki eddig boldogan szeretgette lányát a jóslat miatt, most azt kérdezgette, hogyan teljesülhet ezek után a jövendőlés?

Mirjam a vízben ringó kosár mellett állt, figyelemmel kísérte öccse sorsát. Mint tudjuk, jött a fáraó lánya, fürödni készült társnőivel, és rábukkant a kosárban síró gyerekekre. Láttá, hogy a héberek gyerekei közül való, hiszen a midrás szerint körülmetélve született. Megsajnálta, kiemelte a vízből. Ekkor lépett hozzá Mirjam a rejtekéből, és édesanyjukat ajánlotta szoptatós dajkának, így testvére még két évig maradhatott a szülői házban, nem idegen asszony táplálta.

Ismert tény, hogy Mózes Adar hó hetedikén született, így szerencsés megmenekülése éppen Savuot ünnepére esik, így kerül a képbe a tej, mint az Isteni gondviselés megnyilvánulása.

A tej héberül „chalav” szó számértéke $8+30+2=40$, ez arra emlékeztet, hogy Mózes éppen negyven napig volt fenn a hegyen, mikor megkapta a kőtáblákat.

Savuot ünnepén szokás virágokkal díszíteni a zsinagógát és az otthonokat, ez a Tóraadás aktusára emlékeztet, a hagyomány szerint ekkor az emberek látták hallották a hangokat, amelyeknek illatuk is volt. Hiszen az Örökkévaló ekkor vissza akarta adni a halhatatlanságot, amit az aranyborjú miatt mégsem tett meg.”

EMLÉKEZÉS KÉPEKBEN

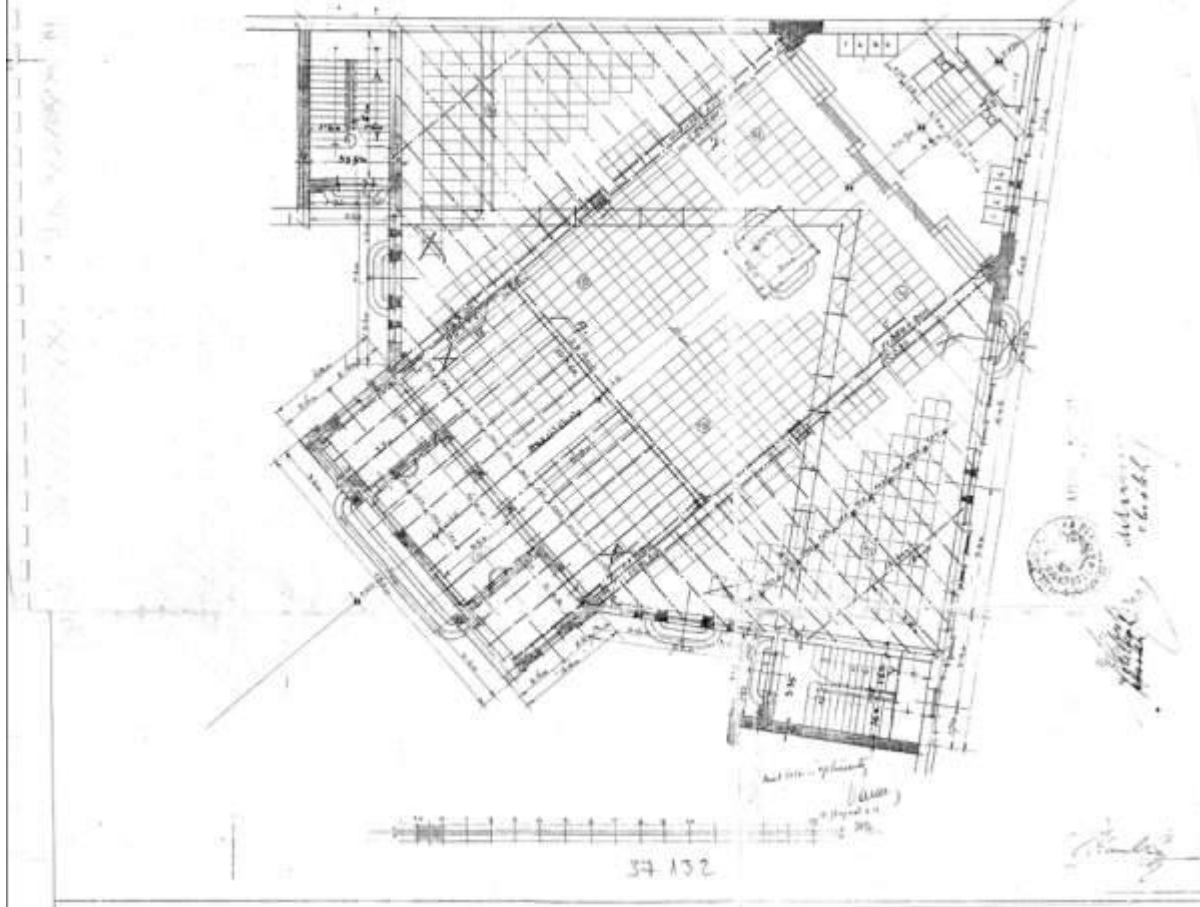
Ebben a képmellékletben a korai tervrajzokat, a korábban felépült, az idő vasfoga által megrongálódott Zsinagógánk épületét, annak környezetét és részleteit, illetve a felújítás utáni állapotot szerettem volna bemutatni.

Az impozáns Holocaust Múzeumot és a teljes építészeti egységet az új imatermünkkel együtt.

A legnagyobb megtiszteltetés, hogy egy emblémával a legvégén hozzájárulhattam a munkához.

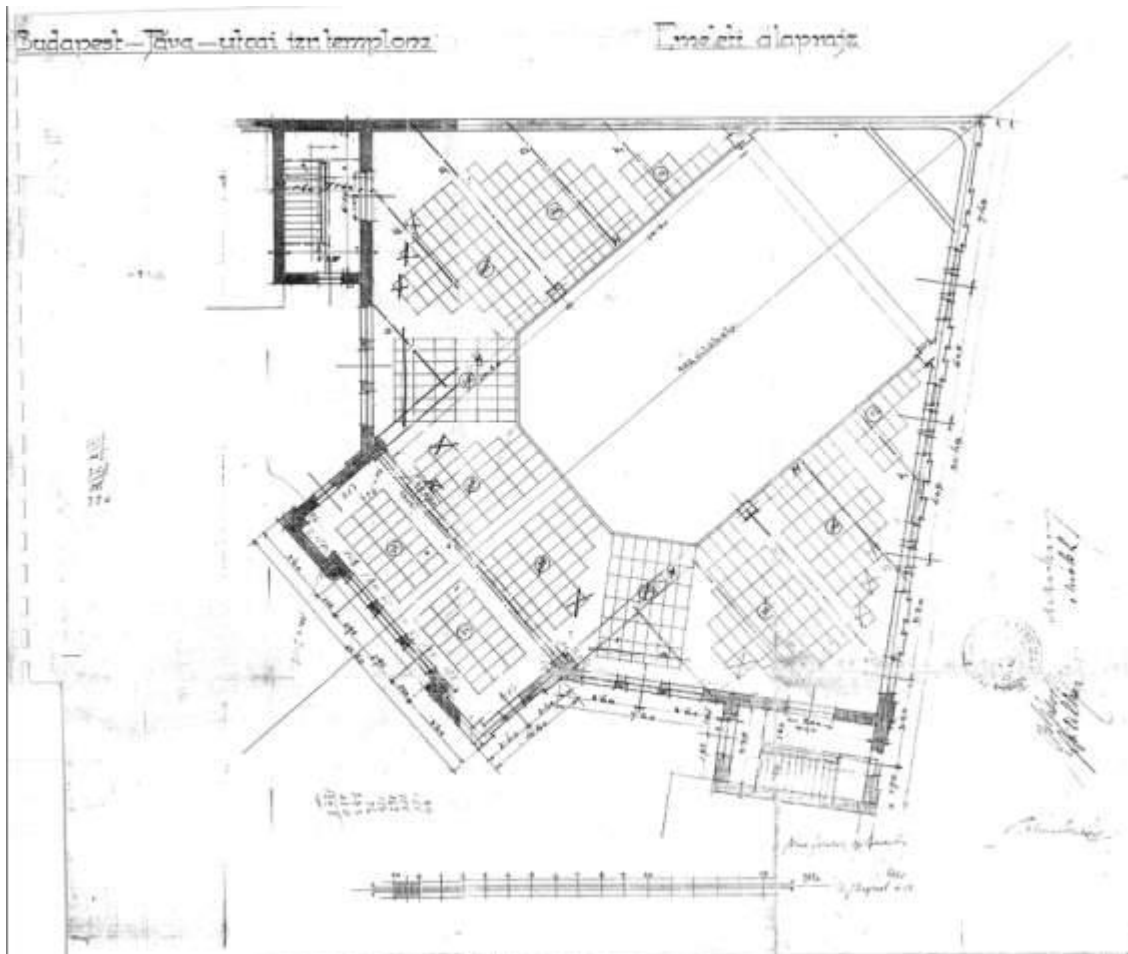
Budapest - Fővárosi térkép

Térkép készítésének

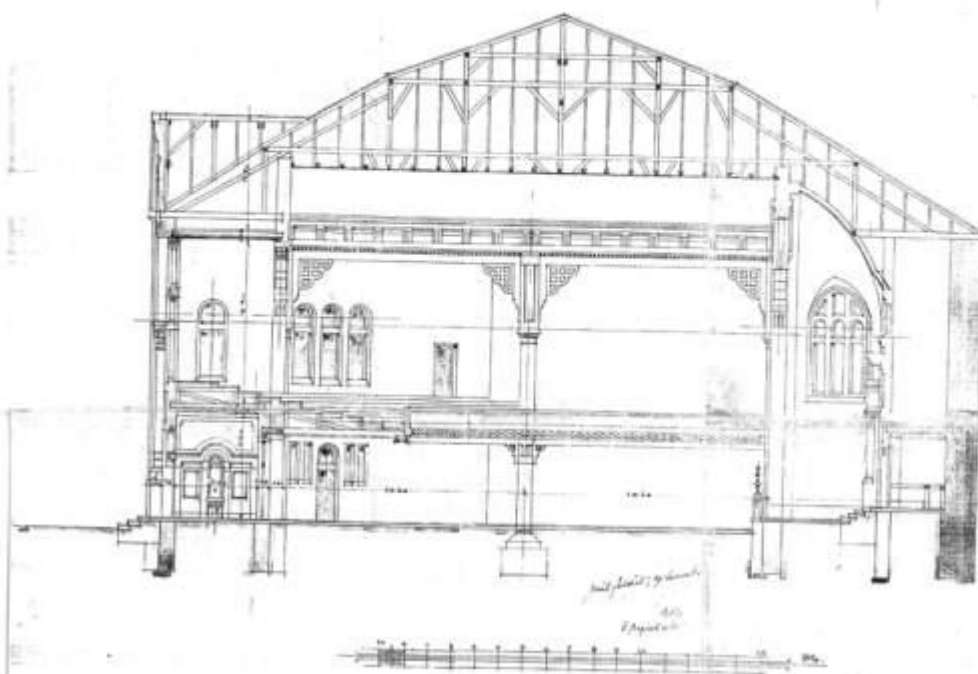
Budapest—Tava—uicai iz templonaz

Emeiti diapniz

Budapest - Őrsz - círcsi tervplana

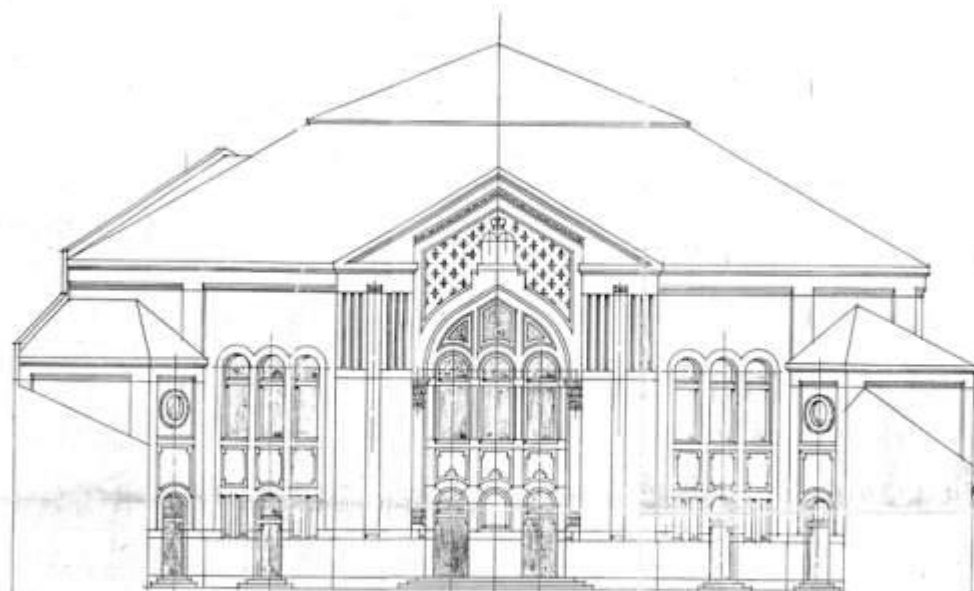
Hosszmetszet

Handwritten notes and a circular stamp on the right side of the drawing.

Budapest - Jáva - utcai izn templom

Üdvar felőli homlokzat

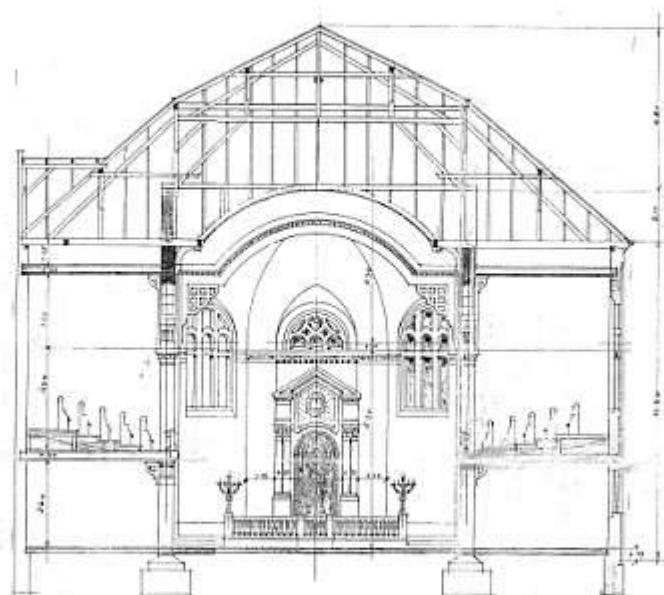

1880. évi
Jáva
utcai izn

1880. évi
Jáva
utcai izn

Budapest - Tera - utcai iskola templom

Kereszt metszet

Handwritten notes and signatures, including a circular stamp, are present on the right side of the drawing.

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT ÉS MÚZEUM - IMATEREM

2.

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT ÉS MÚZEUM - IMATEREM

1.

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT ÉS MÚZEUM - IMATEREM

2.

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT ÉS MÚZEUM - IMATEREM

3.

